

นวัตกรรมพัฒนาผ้าขาวม้าเมืองโอง รับ New Normal ส่งคนรุ่นใหม่คืนถิ่น

ผศ.ดร.อริศรี เทียนประเสริฐ

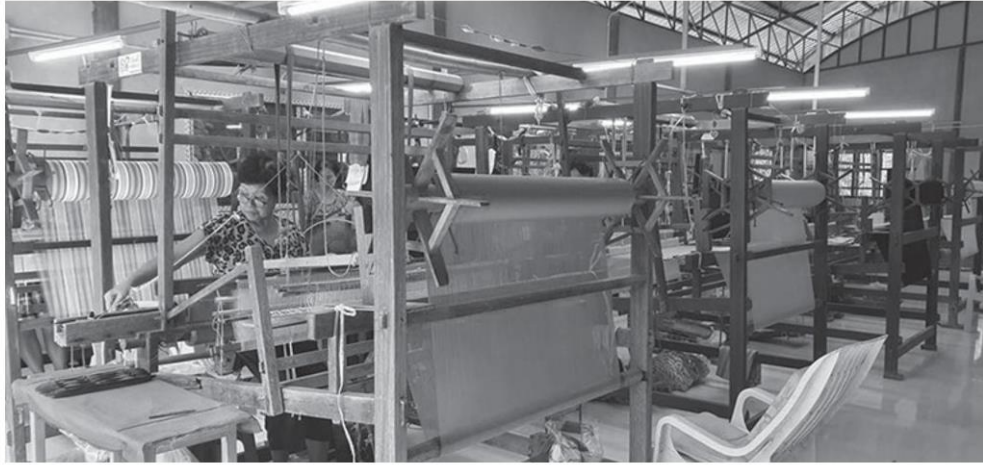
จิราภา สุขเกษม

รายงาน

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานนวัตกรรมของประเทศ ถือเป็นสิ่งสำคัญ เพราะหลังจากสถานการณ์โควิด-19 จะมีคนกลุ่มหนึ่งที่ตกงานและต้องกลับบ้านเกิด ด้วยเหตุนี้เอง กลุ่มเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) เร่งผลักดันโครงการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัย นวัตกรรมเพื่อชุมชน สังคม ให้เกิดเพิ่มมากขึ้นทุกพื้นที่ของประเทศไทย วช. ได้มีชุมชนต้นแบบที่เข้าร่วมโครงการในครั้งนี้ มาแนะนำ นั่นคือ ชุมชนนวัตกรรมต้นแบบในพื้นที่ภาคกลาง: กลุ่มหัตถกรรมสิ่งทอ ที่จังหวัดราชบุรี ซึ่งได้นำผ้าทอลายโบราณ อย่าง ผ้าทอจก และผ้าทอพื้นเมือง อย่างผ้าขาวม้า ผ้าทอกลุ่มไทยทรงดำ นำขึ้นมาปรับใหม่ เพื่อให้มีความร่วมสมัย และช่วยสร้างงานสร้างอาชีพให้กับช่างทอ

ผ้า และชุมชน พร้อมกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว สำหรับการพัฒนาผ้าทอ ของจังหวัดราชบุรี ในครั้งนี้ ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่าย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า โดย “ดร.พีรยา สระมาลา” ซึ่งได้ดำเนินการตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ไปจนถึงปลายน้ำ เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองให้มีคุณภาพ สามารถเพิ่มมูลค่า และช่องทางการตลาด ซึ่งจะส่งผลให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น นางสาวจิราภา สุขเกษม ทายาทร้านผ้าผืน ผู้นำกลุ่มชุมชนที่เข้าร่วมโครงการกล่าวว่า ตนเองมารับช่วงต่อการดูแล ร้านผ้าผืนต่อจากคุณแม่ ซึ่งทำร้านผ้าพื้นเมืองมานานหลาย 10 ปี ซึ่งคุณแม่เป็นรุ่นแรกๆ ที่ได้มีการนำการทำผ้าจก ในตำบลคูบัวขึ้นมาฟื้นฟู โดยร่วมกับกลุ่มแม่บ้านที่สนใจ และบางคนเคยผ่านการทอผ้าจกอยู่แล้ว หลายคนไม่เคยทอผ้ามาก่อน แต่สิ่งสำคัญ คือ ทุกคนที่ทอผ้ากับเราตอนนี้ เขาจะต้องมีใจและอยากจะทำ เพราะฉะนั้นเขาจะยอมรับในขั้นตอนและพร้อมจะเข้าสู่ขั้นตอนตรวจสอบคุณภาพของทางร้านด้วย

เราจะเริ่มจากให้ทอในลายที่ทอได้ง่ายๆก่อน แล้วก็ดูความสามารถของเขาวางไปทางไหน เพื่อให้ตรงกับความสามารถของเขา ส่วนลูกค้าเรามีหลายกลุ่ม บางกลุ่มจะชอบลายจากแบบดั้งเดิม ในขณะที่บางกลุ่มจะชอบลักษณะงานทอแบบประยุกต์ ซึ่งในระยะหลังจะเห็นกลุ่มลูกค้า ซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่อย่างน้อยลง ซึ่งกลุ่มนี้จะชอบอะไรที่เป็นลายประยุกต์ แล้วก็สีสันสดใสมากขึ้น

วิสาห์ พูลศิริรัตน์

จุดเด่นหลักๆ ของผ้าคูบัวอยู่ที่ลวดลาย ซึ่งลวดลายที่เรานำมาใช้เป็นของไทยยวน จะเป็นลักษณะการเลียนแบบลวดลายมาจากลายเก่าๆ ลายของเราจะไม่เหมือนไทยยวนของจังหวัดอื่นๆ แล้วก็ไม่ใช่เหมือนผ้าของจังหวัดอื่นๆ เช่นกัน ทั้งการจัดเรียงลาย ทั้งวิธีการใส่สี จะเป็นเอกลักษณ์ผ้าคูบัวของจังหวัดราชบุรี

สิ่งที่เราภาคภูมิใจก็คือการสร้างงานของเราไม่ใช่เฉพาะที่คนทอ แม้แต่คนกรอด้วย ซึ่งเป็นแม่บ้านที่เป็นคนสูงอายุที่ออกไปทำงานอะไรไม่ไหว แต่สามารถมานั่งกรอด้วยให้เราได้ ซึ่งเดือนหนึ่งก็มีรายได้หลายพันบาท ค่อนข้างพอใจที่เราได้ช่วยสร้างรายได้ให้กับคนหลายๆ กลุ่ม ส่วนวช.และ พช.จะให้การอบรม ซึ่งเราเอาความรู้ส่วนต่างที่นอกเหนือจากการทำผ้าเช่นเรื่องการตลาด การทำแพคเกจจิ้ง ช่องทางการขาย ซึ่งจริงๆ เป็นประโยชน์อย่างมาก

ด้านนายวิสาห์ พูลศิริรัตน์ รองผู้ว่าฯ ราชบุรี กล่าวว่า ราชบุรีเป็นจังหวัดที่มีต้นทุนทางประวัติศาสตร์ หัตถกรรม และความเป็นอัตลักษณ์พื้นถิ่นที่จังหวัดส่งเสริมให้มีการแต่งกายของคนเผ่าที่มีอยู่ถึง 8 ชนเผ่า ทั้งไทยทรงดำ เขมร มอญ กะเหรี่ยง ไทยยวน จีน ลาว ไทยพื้นถิ่น เดิมมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม แต่ละที่ก็จะมีประเพณีที่แตกต่างกัน มีวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน แต่ก็

อยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข อาหารการกินพืชพรรณธัญญาหาร ก็อุดมสมบูรณ์ ที่ทาง วช.มาสนับสนุนวิชาการทำให้ลายผ้าขาวม้าแตกต่างจากเดิมหรือว่ามีมิติขึ้นและลักษณะออกมาตรงกับความต้องการของคนในยุคปัจจุบันมากขึ้น จะทำให้ผ้าขาวม้ายังอยู่ในวิถีชีวิตของคนไทยต่อไป

ผศ.ดร.อริศร์ เทียนประเสริฐ ที่ปรึกษาโครงการกล่าวว่า โครงการการพัฒนาชุมชนต้นแบบในพื้นที่ภาคกลาง : กลุ่มหัตถกรรมสิ่งทอนี้ได้ดำเนินการในพื้นที่ภาคกลาง ที่จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ มีวัฒนธรรมประเพณีอันเป็นอัตลักษณ์โดดเด่นมาแต่โบราณ โดยนำองค์ความรู้ด้านการทอ การย้อม การออกแบบลวดลาย มาพัฒนาผ้าขาวม้าในกลุ่มหัตถกรรมสิ่งทอให้มีคุณภาพเพิ่มขึ้น

วัตถุประสงค์หลักก็คือ การนำองค์ความรู้ที่คณาจารย์หรือนักวิจัย ที่ทำเกี่ยวกับการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสิ่งทอ มาเพิ่มคุณภาพ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และนำองค์ความรู้เหล่านี้มาใช้กับสิ่งทอซึ่งเป็นผลงานหัตถกรรม โดยมุ่งเน้นเข้าไปสู่ชุมชนชาวบ้าน ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะมีภูมิปัญญาอยู่แล้ว นำองค์ความรู้มาต่อยอดสร้างเป็นนวัตกรรมใหม่ๆ ทำให้คุณภาพของผลิตภัณฑ์ดีขึ้นกว่าเดิมสามารถสร้างรายได้ระดับสูงให้แก่ชุมชน

ทั้งนี้ ที่เลือกจังหวัดราชบุรี ประเด็นแรก คือ เป็นจังหวัดที่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ ใช้เวลาในการเดินทางเพียงแค่วันเดียวก็ถึงแล้วก็เป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญโดยจะเห็นได้ว่าชาวบ้านยังทำเกษตรกรรมอยู่มาก แต่สิ่งหนึ่งที่มีอยู่มากในจังหวัดราชบุรีก็คือสิ่งทอไม่ว่าจะมากในรูปของอุตสาหกรรมหรือหัตถกรรม ผ้าขาวม้าถือเป็นสิ่งทอสำคัญอันหนึ่งของจังหวัดราชบุรี ซึ่งยังมีคนทออยู่เป็นจำนวนมาก เพราะการทอผ้าที่ง่ายที่สุดคือการทอผ้าขาวม้า แต่นอกจากผ้าขาวม้าแล้วอาจจะมี ผ้าจก ผ้าคูบัว และที่สำคัญที่สุดคือจังหวัดราชบุรีเป็นจังหวัดเก่าแก่มีประวัติศาสตร์ มีรากฐานทางประวัติศาสตร์ที่อยู่มาช้านาน มีศิลปะวัฒนธรรมมีแหล่งท่องเที่ยวอยู่มาก

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้หลายคนจะต้องกลับคืนสู่ท้องถิ่นอันนี้เป็นศิริมงคลที่สำคัญ การที่เราเข้ามาพัฒนาชุมชน สิ่งที่เราเห็นอย่างหนึ่งอย่างชัดเจนคือ คนที่จะทอผ้าส่วนใหญ่ก็จะเป็นผู้สูงอายุเป็นคนที่อยู่กับบ้านหรือว่าพอเสร็จจากงานเกษตรตอนค่ำๆ มานั่งทอผ้าได้ทุนบ้าน แต่กลไกการตลาด การหาตลาดออนไลน์

หรือ e-Commerce ต่างๆ เหล่านี้ยังอยู่ห่างไกลกับคนเหล่านี้อยู่มาก เพราะฉะนั้นบุคคลที่กลับมาท้องถิ่นตัวเอง โดยกระบวนการที่มีความรู้ใหม่คืออย่างเรื่องการตลาดกับการใช้คอมพิวเตอร์การใช้ระบบไอทีต่างๆ สามารถเพิ่มเติมสิ่งเหล่านี้ได้อย่างดี

โดยกลุ่มคนเหล่านี้ สามารถเพิ่มช่องทางการตลาดใหม่ และที่สำคัญคือเขาไม่ต้องออกไปทำงานที่อื่น เขาสามารถมาเติมเต็มชุมชนแล้วสามารถทำให้เกิดกลไกที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจในพื้นที่ทำให้เกิดทั้งเศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในชุมชนท้องถิ่นและยิ่งเราจะเห็นกรณีโรคโควิด-19 สิ่งหนึ่งที่เราเห็นมากๆ ที่ภาครัฐทำคือมีกลไกการกระจายอำนาจดูจากการทำงานของ อสม. มันคือการกระจายอำนาจจริงๆ นี่เอง

“ทุกวันนี้พ่อแม่ๆ ทั้งหลายทอดผ้าไปขายที่ไหน คำตอบ คือ งานโอท็อปที่เมืองทองธานี แล้วมันก็ไปแข่งกันอยู่ตรงนั้นเต็มไปหมดเลย เพราะฉะนั้นตรงนั้นเมื่อเราพยายามสร้างอัตลักษณ์แล้วนี่คือผ้าขาม้าราชบุรี ต่างจากผ้าขาม้าที่อื่นอย่างไร โอกาสที่จะผลิตสินค้าที่มีความหลากหลายขึ้นกว่าเดิมอย่างไร ช่องทางการตลาดเป็นตัวตอบโจทย์สำคัญเพราะว่าเรามีแต่ซัพพลาย แต่ความต้องการหรือดีมานด์การตลาดมันไม่มีให้เห็นชัด

เพราะฉะนั้นสิ่งที่จะต้องเกิดขึ้นก็คือการเชื่อมโยง โดยการใช้เทคโนโลยีใช้องค์ความรู้ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถเติมเต็มได้คือจากลูกหลานของตัวเองในท้องถิ่น ที่เขาจะกลับมาช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากที่มันน่าจะได้ผลดีกว่าที่ไม่แตกต่างจาก อสม. คอยช่วยควบคุมโควิด

สำหรับโครงการนี้เราทำในลักษณะทำเป็นต้นแบบ เพราะฉะนั้นสิ่งสำคัญก็คือเราไม่ใช่แค่อบรมคนเดียวแล้วจบไป เราทำเป็นตัวคลิวิดิโอเป็น e-Learning แล้วก็คู่มือ แล้วจุดประสงค์หลักก็คือเราต้องการให้เป็นต้นแบบจริงๆ สามารถกระจายส่งต่อได้ด้วยระบบกลไกของ วช. ด้วยระบบกลไกของจังหวัด สามารถต่อยอดกันไปกับชุมชนอื่นๆ ได้ หรือแม้กระทั่งไม่ใช่ผ้าขาม้า หรืออาจจะเป็นผ้าทอชนิดอื่นก็เอาหลักคิดเอาแนวคิดนี้ไปต่อยอดได้เอานวัตกรรมหรือองค์ความรู้ต่างๆ นี่ทำให้ตัวสินค้ามีคุณภาพดีขึ้น ต้นทุนอาจจะเพิ่มขึ้นเล็กน้อย แต่ราคาขายต้องเพิ่มขึ้นมาก

เช่นจากขายผ้าขาม้าผืนละ 70-100 กลายเป็นผืนละ 300-500 แฉงนอนแรงจูงใจมันเกิดขึ้น และถ้ามีตลาดที่เพิ่มขึ้น คนก็จะหันกลับมาทำแล้วจะทำให้เกิดการต่อยอดจากรุ่นสู่รุ่น เพราะว่าเขาเห็นช่องทางของการที่จะเดินต่อไปได้มันก็จะมีความรับผิดชอบต่ออันนี้ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่จะอนุรักษ์สิ่งที่เป็นภูมิปัญญา

ขณะเดียวกันก็พัฒนาต่อยอดด้วยองค์ความรู้และนวัตกรรม ผศ.ดร.อริศร์กล่าวว่าย่า เมื่อเราพัฒนาที่ตถกรรมแล้ว การตลาดต้องไปต่อได้ ชุมชนต้องมีรายได้ ตัวสินค้าต้องเป็นตัวดึงดูดให้คนเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนได้ เศรษฐกิจในพื้นที่ก็จะมี การขับเคลื่อน เกิดการสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียนในพื้นที่ได้ สามารถพัฒนาการท่องเที่ยว เกิดเส้นทางท่องเที่ยวแบบวันเดย์ทริปได้ หรือการท่องเที่ยวแบบ New Normal ได้ เป็นการสร้างแนวคิดให้เกิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ได้ใช้ต้นทุนที่มีอยู่ในชุมชน ในประเทศโดยความคิดสร้างสรรค์ เกิดการต่อยอด ไม่ต้องพึ่งนักท่องเที่ยวต่างชาติอย่างเดียว.